

Libellen in het voorjaar

Het seizoen is nu echt weer begonnen. De meeste zangvogels zijn teruggekeerd uit Afrika en verlevendigen de vroege ochtenden. Boerenwaluwen scheren weer over de weilanden. Overall schieten bloemen de grond uit en in een aantal bossen is de bodem bedekt door een witte of gele deken van bosanemoon of speenkruid. Wellicht zijn de eerste waarnemingen van de winterjuffers al gedaan, maar omdat ik die nog nooit heb gezien wordt ik pas echt wakker als de eerste vuurjuffers *Pyrrhosoma nymphula* beginnen te vliegen. Eind april is het echt wel mogelijk deze eerste libellen te zien.

Goed, in mei en juni begint het spektakel dus. Hoog tijd om de libellentabellen weer uit de kast te halen, af te stoffen en de kennis weer op te halen. Eens controleren of het libellennet nog op de vertrouwde plek staat, de gaatjes van vorig jaar nog even repareren en voor je het weet ben je weer in de stemming. Evenals de andere ruim 100 deelnemers aan het libellenproject.

Welke libellen kunnen worden gevangen?

Het gaat wat te ver om alle libellesoorten te bespreken die in mei en juni kunnen worden gevangen. Een paar valkuilen bij de determinaties zal ik kort aangeven en nog een paar soorten waar je altijd extra alert op moet zijn. Hoe dan ook: wees altijd voorzichtig met determineren. Als je het niet helemaal zeker weet, schrijf dan ook niets op. En misschien overbodig om te zeggen: maar let bij het vangen van libellen op dat je ze niet beschadigt en denk ook aan eventuele waardevolle vegetaties. Soms is het beter de libel maar te laten vliegen in plaats van een ander stukje natuur kapot te maken!!

De Maanwaterjuffer *Coenagrion lunulatum*

Dit is een van de weinige soorten libellen die vooruit gaat in Nederland en het is heel goed mogelijk dat niet iedereen bekend is met deze soort. In mei en juni vliegt deze soort soms massaal bij heidevennen en op hoogveen, heel soms op andere plaatsen. Zoals vele *Coenagrion*-soorten is ook deze soort (met name de vrouwtjes) vrij lastig te determineren, maar met de ODON-tabel kom je er wel uit. Opletten dus bij heidevennen!!

De Vroege glazenmaker, *Aeshna isosceles*

Dit is een vrij zeldzame soort, waar je evenwel moeilijk omheen kunt als je hem ziet, niet alleen vanwege de grootte, maar ook omdat het een opmerkelijke soort is. Als vrijwel alle andere *Aeshnidae* nog rustig wachten op de zomer is deze soort actief (de piek eind mei tot eind juni). Deze soort is te verwachten in laagveengebieden, maar kan ook op zwerf gaan. Zo is deze soort ooit tussen Texel en Den Helder gevangen!

Als je een grote, bruinige *Aeshna*-achtige in het voorjaar ziet vliegen kun je er vrijwel zeker van zijn dat het deze soort is. De glassnijder *Brachytron pratense* is ook actief in deze periode, maar lijkt veel meer op de Blauwe glazenmaker *Aeshna cyanea*. Als je hem dan hebt gevangen geeft een mooi, groot geel driehoekje op segment 2 van het bruine achterlijf uitsluitsel.

Metaalglanslibel *Somatochlora metallica* en Smaragdlibel *Cordulia aenea*

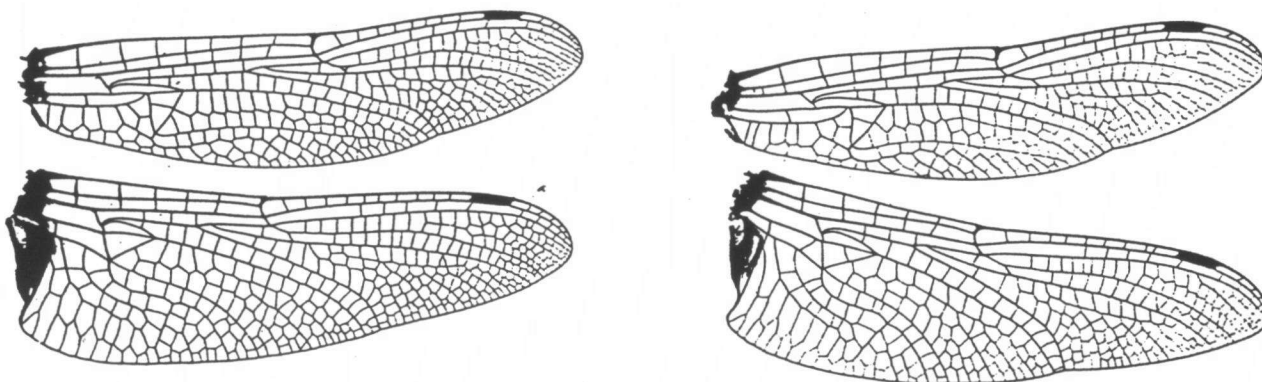
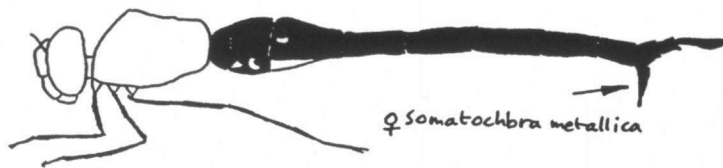
Beide soorten zijn metaalglanzend groen tot donkerkoperkleurige vrij grote libellen. In de vlucht zijn ze erg sterk op elkaar gelijkend en omdat ze beiden vrij algemeen zijn en ook nog naast elkaar aanwezig kunnen zijn, worden er veel determinatiefouten gemaakt, of men neemt aan dat alle exemplaren tot dezelfde soort behoren.

De Smaragdlibel is de eerst verschijnende soort. Vanaf begin mei is deze soort op veel (matig) voedselrijke wateren aan te treffen. De Metaalglanslibel sluipt pas vanaf eind mei uit. De biotopen van beide soorten overlappen elkaar voor een groot gedeelte. Er is een belangrijke uitzondering. Als je een exemplaar boven een beek ziet vliegen kun je er vrijwel zeker van zijn dat het de Metaalglanslibel is. Maar het blijft natuurlijk zorgvuldig determineren.

In de hand gelden de volgende determinatiekenmerken:

Smaragdlibel: Voorhoofd geheel glanzend groen. Meestal 1 adertje Cuq tussen de aanhechting en het driehoekje T in de achtervleugel. Vrouwtje heeft geen lange, afstaande legschede onder segment 2.

Metaalglanslibel: Over het voorhoofd, vlak voor de ogen loopt een gele streep, deze kan ook gereduceerd zijn tot twee vlekjes. Twee adertje Cuq. Vrouwtje heeft wel een lange legschede onder segment 2.

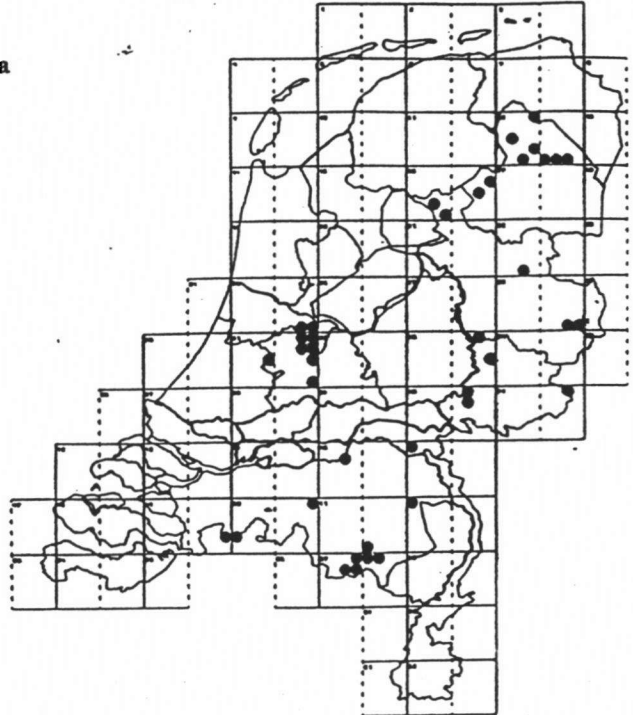

Verschillen *Cordulia aenea* en *Somatochlora metallica*; Vleugels, legschede (Uit de Geijskens en van Tol en uit de ODON-tabel).

Het is altijd raadzaam, zoniet noodzakelijk beide soorten in de hand te determineren met een tabel, zelfs dan kan het lastig zijn!! In de vlucht lijkt het er meestal op dat de Smaragdlibel een duidelijker knotsvormig achterlijf heeft en een meer bruinige glans over het achterlijf heeft (Metaalglanslibel een groenere), maar deze kenmerken kunnen vaak alleen maar gezien worden als beide soorten door elkaar vliegen.

Overigens zijn alle groenglanzende libellen vanaf begin augustus vrijwel altijd de Metaalglanslibel, de Smaragdlibel vliegt dan niet meer. Ook altijd opletten voor de Gevlekte glanslibel *Somatochlora flavomaculata* (Zeer zeldzaam in oosten en zuiden, soms dwaalgast in andere streken; duidelijke gele vlekjes op het achterlijf) en de Hoogveenglanslibel *Somatochlora arctica* (Zeer zeldzaam, en alleen bij hoogveen).

Verspreidingkaartjes; *Cordulia aenea*

De Bruine korenbout *Libellula fulva*

Het is niet uit te sluiten dat deze soort soms over het hoofd wordt gezien. De Bruine korenbout is niet zo zeldzaam als veel mensen denken, maar je moet er wel op letten. Op matig voedselrijke, maar schone wateren kan deze soort plaatselijk talrijk zijn. Vooral in de laagveengebieden is het goed mogelijk deze soort aan te treffen, maar ook oude rivierarmen, spoorsloten, kanalen en andere plassen met een rijke oeverbegroeiing vormen in andere delen van Nederland (oosten en zuiden) een belangrijk biotoop.

Het geslacht *Libellula* is van *Orthetrum* te onderscheiden omdat *Libellula* een zwarte vlek heeft in de achtervleugelbasis. Omdat de Bruine korenbout samen kan voorkomen met de Oeverlibel *Orthetrum cancellatum* is het verstandig hier goed op te letten. (Hetzij om een *Libellula* uit de *Orthetrum*'s te halen, hetzij andersom).

De Bruine korenbout is te onderscheiden van de Platbuik *Libellula depressa* door het veel slankere lichaam. In de voorvleugelbasis zijn bij de Bruine korenbout twee smalle zwarte vlekjes aanwezig, terwijl de Platbuik één grotere zwarte vlek heeft. Ook heeft de Bruine korenbout vaak verdonkerde vleugeltoppen.

In ieder geval heel veel plezier en geluk bij het bestuderen van de libellen. En vergeet natuurlijk niet de waarnemingen door te sturen naar het project, want met al die waarnemingen kan meer worden gedaan aan de bescherming van deze soorten zodat we ook in de toekomst de capriolen van de libellen langs de Hollandse wateren kunnen bewonderen.

Robert Ketelaar